



تقلب در امتحانات

از دیدگاه اسلام

عباس رجایی

پژوهشگر تعلیم و تربیت اسلامی



خیانت در مال بدتر است (امام خمینی، استفتانات، ج ۲، ص ۴۶، س ۱۲۵ و سؤال از دفتر رهبری به شماره ۷۱۱۲۴۶۷ و آیت‌الله مکارم، استفتانات جدید، ج ۱، سؤال ۱۶۰).

تقلب ظلم به دیگری است

در قرآن و احادیث بسیاری ظلم را نکوهش کرده‌اند. تقلب نوعی ظلم به دیگری و پایمال کردن حق دیگران است. در قرآن و کتاب‌های روایی آیات و روایت‌های فراوانی در مورد رعایت حق دیگران و ظلم نکردن به دیگران آمده‌اند:

وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ (آل عمران، آیه ۱۴۰)؛
إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (انعام، آیه ۱۴۴)؛
أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ اعراف (آیه ۴۴).

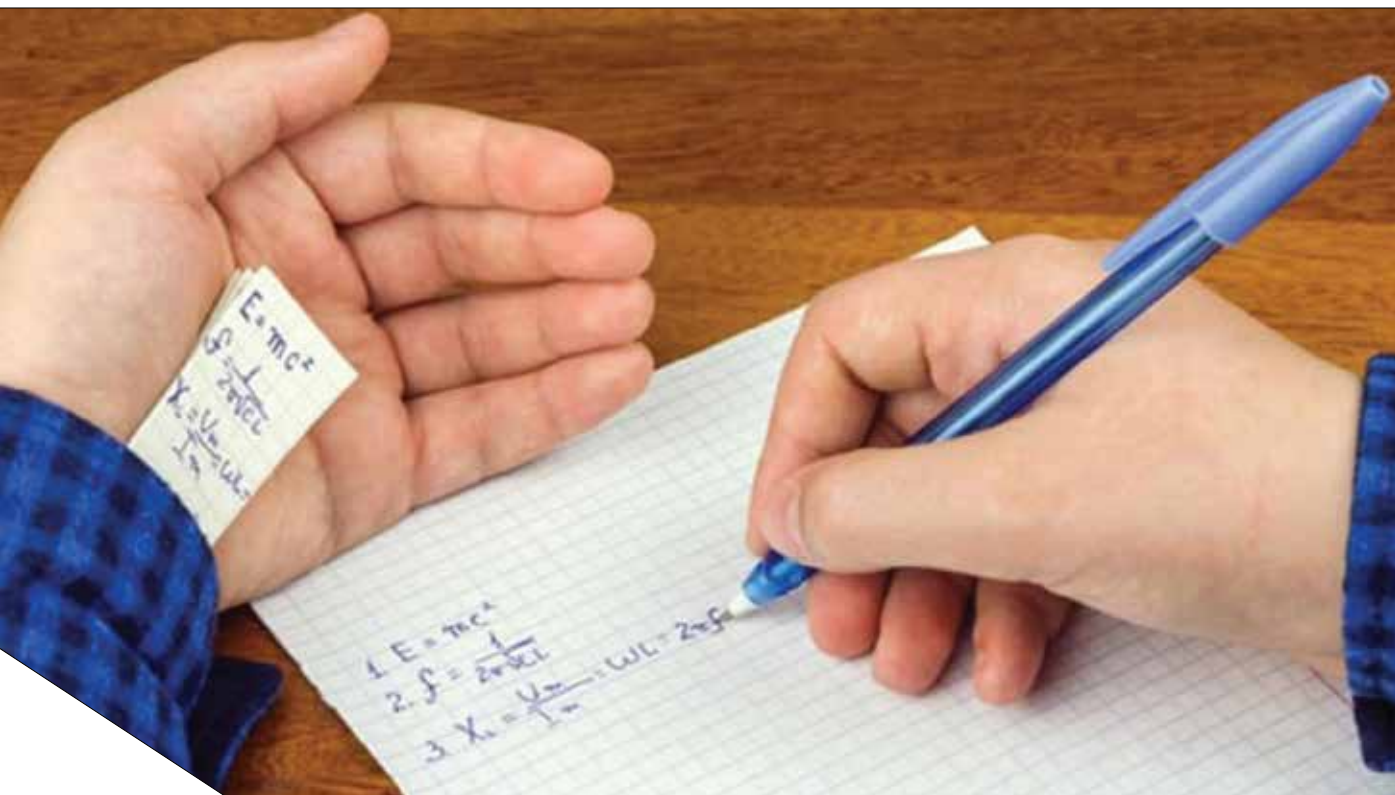
امام باقر(ع) در خصوص ظلم می‌فرماید: «الظُّلْمُ ثَلَاثَةٌ ظُلْمٌ لَّا يَغْفِرُهُ اللَّهُ وَ ظُلْمٌ يَغْفِرُهُ اللَّهُ وَ ظُلْمٌ لَّا يَدْعُهُ اللَّهُ فَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لَا يَغْفِرُهُ اللَّهُ فَالشَّرْكَ بِاللَّهِ وَ أَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي يَغْفِرُهُ اللَّهُ فَظُلْمُ الرَّجُلِ نَفْسَهُ فِيمَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ اللَّهِ وَ أَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لَا يَدْعُهُ اللَّهُ فَالْمُدَايَنَةُ بَيْنَ الْعِبَادِ (حرانی، تحف العقول، انتشارات جامعه مدرسین، ص ۲۹۳).

ظلم سه‌گونه است: یکی آنکه قابل آمرزش نیست؛ دیگر آنکه قابل آمرزش است؛ سوم آنکه خدا از آن نگذرد. نخست شرک به خداست؛ دوم ظلم به نفس، یعنی گناهی که بین تو و خدا باشد؛ سوم حق‌الناس.

بنابراین، ماهیت تقلب در دین اسلام و سایر ادیان نکوهش می‌شود. شاید بیشترین دلیل آن ضایع شدن حق کسانی است که برای رسیدن به هدف تلاش و کوشش فراوانی متحمل می‌شوند تا بتوانند کارهای درست را بهتر و سریع‌تر انجام دهند. در واقع وجود تقلب اصل شایستگی را از بین می‌برد و در صورت گسترش این عمل زشت به صورت آرام و خاموش در کوتاه‌مدت و بلندمدت، شایستگی و صلاحیت

صداقت کار نیکویی است که باعث ورود به بهشت می‌شود. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: (ام نجعل الذین امنوا و عملوا الصالحات کالمفسدین فی الارض ام نجعل المتقین کالفجار (ص/ ۲۸): آیا کسانی را که ایمان آورده و اعمال نیکو انجام داده‌اند، مانند کسانی قرار دهیم که روی زمین فساد می‌کنند؟ آیا پرهیزگاران را همچون هرزگان قرار دهیم؟ این آیه برای عمل ناشایست تقلب در آزمون کافی است که انسان را از انجام تقلب در امتحان باز دارد، چرا که این رفتار، عملی ناپسند و ناشایست است که نیرنگ و فریب در آن، علاوه بر کسب ناصواب برخی صلاحیت‌های تعیین شده در آن آزمون، موجب ضایع شدن حقوق دیگران می‌شود و این قضاوت و ارزشیابی را از مسیر واقعی خود منحرف می‌کند و در نهایت ممکن است در قضاوت درباره اشخاص پذیرفته شده در آزمون نوعی نبود توازن پدیدار شود. بر همین اساس می‌توان گفت، تقلب اهرمی است برای کسب منافع بیشتر برای شخص کم‌تلاش. به عبارت دیگر، افراد تنبل با تقلب کردن فرصت بیشتر و گاه بهتری به دست می‌آورند و در سایه آن به مقام و درجه‌های بالاتری دست می‌یابند، در حالی که شایستگی واقعی آن جایگاه را ندارند و به هنگام عمل، به دلیل نبود صلاحیت لازم، بسیاری از اتفاقات ناخوشایند و جبران‌ناپذیر بروز خواهند یافت که سلسله‌وار به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در امور دیگر تأثیر می‌گذارد و این چرخه در توالی زمان و تکرار متعدد آن در حوزه‌های متفاوت جامعه اختلال ایجاد می‌کند.

تقلب به معنای دگرگون و زیر و رو کردن و به تعبیر عامیانه واقعیت را عوض کردن است. تقلب در امتحان نیز بر همین مبناست و جایز نیست. به دلیل پایمال شدن حق دیگران می‌توان تقلب را شکلی از دزدی نامید. بنابراین، عملی حرام است. تقلب در امتحان خلاف مقررات نظام و قوانین حاکم است. تقلب نوعی خیانت در دانش است که به‌مراتب از



مقداری از غذاهای بد را از زیر درآورد و به فروشنده فرمود: می‌بینم تصمیم گرفته‌ای در برابر مسلمان‌ها خیانت و تقلب بکنی (وسائل‌الشیعه، ج ۱۷، ص ۲۸۲، ح ۲۲۵۲۶: عن أبي جعفر عليه‌السلام قال: مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي سَوِّقِ الْمَدِينَةِ بِطَعَامٍ، فَقَالَ لِصَاحِبِهِ: مَا أَرَى طَعَامَكَ إِلَّا طَيِّبًا، وَسَأَلَهُ عَنْ سَعْرِهِ. فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَيْهِ أَنْ يَدِسَّ يَدَهُ فِي الطَّعَامِ فَفَعَلَ فَأَخْرَجَ طَعَامًا رَدِيئًا، فَقَالَ لِصَاحِبِهِ: مَا أَرَأَاكَ إِلَّا وَقَدْ جَمَعْتَ خِيَانَةَ وَغَشًّا لِلْمُسْلِمِ)».

در پایان باید اذعان داشت، تقلب که در مدرسه شکل می‌گیرد و در صورت بی‌توجهی، آثار و تبعات آن در تمامی ابعاد زندگی شخصی و اجتماعی گسترش می‌یابد، باید کنترل شود، فرد متقلب به سرعت از این کار نهی و رفتار صحیح به او آموخته شود. البته این نکته را نباید فراموش کرد، همان‌گونه که آیات و روایات دینی ما این عمل را نهی کرده‌اند، به بررسی و کنکاش برای رسیدن به علل انجام عمل تقلب تأکید کرده‌اند. بر همین اساس، فرد خاطی باید به گونه‌ای عمل کند که ضمن پذیرش اشتباه خود، دیگر مرتکب آن نشود و مسیر علمی و رفتاری خود را به شیوه‌های صحیح سپری کند تا طعم موفقیت واقعی را بچشد و با اصل شایستگی برای خود و جامعه مفید باشد و رضایت خداوند و جامعه را فراهم کند.

از نظام اجرایی کلیه بخش‌های جامعه رخت می‌بندد و موجب هرج و مرج اجتماعی و اتلاف سرمایه انسانی می‌شود. بنابراین، باید فرهنگ‌سازی و تأویل و تفسیر این ناهنجاری اجتماعی را در میان دانش‌آموزان که بخش مهمی از تربیت و شخصیت آن‌ها در مدرسه شکل می‌گیرد، به‌وضوح تفهیم و نهادینه کرد. به‌عنوان مصداق بارز تقلب در جامعه می‌توان به معامله و داد و ستد اشاره کرد. ممکن است ریشه این رفتار، چشم‌پوشی از رفتار غلط دانش‌آموز باشد که در آینده‌ای نه‌چندان دور مابه‌ازای تقلب دوران تحصیل خود را در جامعه تسری می‌بخشد. این امر در دین اسلام بسیار نهی شده است. در این باره پیامبر عظیم‌الشأن اسلام (ص) می‌فرماید: هر کسی با مسلمانی در معامله تقلب کند، از ما نیست (وسائل‌الشیعه، ج ۱۷، ص ۲۸۳، ح ۲۲۵۲۹: عن النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ غَشَّ مُسْلِمًا فِي بَيْعٍ أَوْ شَرَاءٍ فَلَيْسَ مِنَّا، وَ يَحْشُرُ مَعَ الْيَهُودِ... .) همچنین، امام باقر (ع) فرموده‌اند: «پیامبر اکرم (ص) از بازار مدینه عبور می‌کردند. طعمی را دیدند که برای فروش گذاشته بودند. به نظر ایشان غذای خوبی بود. پس به فروشنده فرمود: غذای تو ظاهراً غذای خوبی است! قیمتش چقدر است؟ خداوند متعال وحی کرد: یا رسول‌الله، فریب ظاهر جنس را نخور. دستت را داخل آن کن و ببین درونش چیست. پیامبر (ص) دست کرد زیرش و



برای مشاهده فیلم در خصوص این مقاله رمزیننه را اسکن کنید.